

PAPER DETAILS

TITLE: ÇOCUKLUK DÖNEMİNDE AMERİKA'DA UYGULANAN DEĞERLER EĞİTİMİ
PROGRAMLARI

AUTHORS: Serpil PEKDOĞAN

PAGES: 503-520

ORIGINAL PDF URL: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/328461>

ÇOCUKLUK DÖNEMİNDE AMERİKA'DA UYGULANAN DEĞERLER EĞİTİMİ PROGRAMLARI

Serpil PEKDOĞAN¹

Atıf/©: Pekdoğan, Serpil (2017). Çocukluk Döneminde Amerika'da Uygulanan Değerler Eğitimi Programları, Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Yıl 10, Sayı 1, Haziran 2017, ss. 503-520

Özet: Okullarda uygulanan eğitim programlarının niteliği, okul-aile ve çevre işbirliğinde yaşanan sorunlar, öğretmen ve öğrencinin eğitim sürecine yabancılaşması gibi konular eğitim sisteminde değerler eğitiminin önemine vurgu yapmaktadır. Farklı ülkelerde değerleri öğretmek için kişilik eğitimi adı altında anasınıfından başlanarak sistemli bir program dâhilinde devam edecek şekilde geliştirilmiş pek çok program uygulanmaktadır. Ülkemizde değerler eğitimi belli bir program dâhilinde verilmediği için, çocuklarda değerlerin nasıl geliştiğini anlamak güçleşmektedir. Ülkemizde değerler eğitime yönelik uygulamaların belli programlar çerçevesinde, çocuk, aile ve okulun diğer üyelerini ele alacak şekilde yapılması, çocuklarda değerlere ilişkin edinimlerinin daha kalıcı olmasını sağlayacak ve toplumun bütün kesiminin değerler konusunda bilinçlenmesini sağlayacaktır. Okullarda okul öncesinden ortaöğretime kadar değerler eğitime yönelik yeniden yapılanmaya gidilmeli ve akademik başarı kaygısından uzak, ahlaki ve toplumsal değerlerin ön planda tutulduğu değerler eğitime yönelik uygulamalara yer verilmelidir. Bu çalışmada Amerika'da uygulanan farklı değerler eğitimi programları ve ülkemizdeki değerler eğitimi uygulamaları farklı yönleriyle değerlendirilmeye çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Değer, Değerler Eğitimi, Program, Çocuk, Okul.

Makale Geliş Tarihi: 18. 04. 2017/ Makale Kabul Tarihi: 19.06.2017

¹ Yrd. Doç. Dr., Hitit Üniversitesi, Sağlık Yüksekokulu, e-posta: serpil4423@hotmail.com

Values Education Programs At America in Childhood

Citation/©: Pekdoğan, Serpil (2017). Values Education Programs At America in Childhood, Hitit University Journal of Social Sciences Institute, Year 10, Issue 1, June 2017, pp. 503-520

Abstract: The quality of education programs in schools, problems in school-family and environment cooperation and alienation of teachers and students in the educational process emphasize the importance of values education in education system. . In different countries, many programs, under the name of personelity education, starting from kindergarten and continuing within a systematic program, are implemented to teach values. In our country, it is difficult to understand that how children develop values because values education is not within a certain program.To arrange the value education program applications within the framework of specific programs and addressing children, parents and other members of the school will allow childrens learning more permanent about values and will make society more aware of value education. It is clear that there should be a reconstruction about values education from pre-school to high-school and values education should be remote from the concerns of academic success. Values education applications should keep moral and social values in the forefront. In this study, different values education programs in the US and value education practices in our country are evaluated from different aspects.

Keywords: Value, Valueseducation, Curriculum, Child, School.

I.GİRİŞ

Toplumu etkileyen siyasal ve ekonomik gelişmeler, eğitim kurumlarını da etkilemektedir. Okulların değişen ortamı ve okullarda yaşanan sorunlar göz önüne alındığında eğitimde olumsuz bir tablodan söz etmek mümkündür. Ailelerin sosyo-ekonomik durumları, öğretmen ve öğrencilerin eğitim sürecine yabancılaşması, eğitim programlarının amaçlarının gerçek yaşamdaki karşılığı, okul-çevre işbirliğinde yaşanan sorunlar söz konusu olumsuz tablonun ayrıntılarını oluşturmaktadır. Eğitimde bu tür olumsuzlukların yaşanması, değerlerin eğitimde yeterince amaç olarak kullanılmamasından kaynaklanmaktadır (Sankar, 2002).

Değerler insanları diğer canlılardan ayıran en önemli özelliktir. Değer, bir sosyal grubun veya toplumun kendi varlık, birlik, işleyiş ve devamını sağlamak için üyelerinin çoğunluğu tarafından doğru ve gerekli oldukları kabul edilen; onların ortak duygu, düşünce, amaç ve menfaatini yansıtan genelleştirilmiş temel ahlaki ilke veya inançlardır (Kızılçelik ve Erjem, 1996).

En genel tanımıyla değerler neyin iyi neyin kötü olduğu konusundaki yargılarımızdır (Veugelers ve Vedder, 2003).

Çocukların okulda başarılı olmaları için; çalışma, sorumluluk, azimli olma, iç kontrol, saygı, dürüstlük gibi değerleri öğrenmeleri gerekmektedir. Değerler eğitiminin kazanımı aile ve okul işbirliği ile gerçekleştirilebilir. Bu bağlamda değerler eğitimi geçmişinin Amerika'da yirminci yüzyılın başlarında başladığı ve pek çok şehirde okulların kendi değerler eğitimi programlarını oluşturdukları belirtilmektedir (Balat ve Dağal, 2006). "Değerler eğitimi, değerlerin açık bir şekilde öğretilmesidir" (Hökelekli ve Gündüz, 2007). Her toplumun kendine özgü değerleri mevcuttur. Bu noktada toplumun nitelikli vatandaşlar yetiştirmesi, okullarda değerler eğitiminin verilmesi ile mümkündür. Çünkü "Değerler eğitiminin öğretiminde okullar vazgeçilmez bir öncüdür" (Aspin, 1997:197).

Değerler eğitiminin benimsenmesinde okullara ciddi görevler düşmektedir. Okulda verilecek eğitimde zihinsel, fiziksel, sağlık gelişimi kadar duyguların, düşüncelerin gelişmesine ayrıca ahlaki ve manevi kavram ve değerlerin kazanılmasına özen gösterilmelidir (Oktay, 1999).

Okullarda verilen eğitimin ilk basamağını okul öncesi eğitim oluşturmaktadır. Okul öncesi yılları değerlere ilişkin temellerin atıldığı en önemli dönemdir (Balat ve Dağal, 2006). Yaşanılan çevre, kültürel özellikler ve eğitim değerlerin farklı şekillerde edinilmesini sağlar ve okul öncesinde edinilen bu değerler tüm yaşam boyunca devam eder (Yazar ve Erkuş, 2013). Çocukluk döneminde değerler eğitimi denildiğinde, karşımıza kişilik, ahlak ve karakter eğitimi kavramları çıkmaktadır. Gelişimin erken aşamalarında çocuklara kazandırılmaya çalışılan bu değerlerin sosyal ve bilişsel gelişimle bir bütün oluşturduğu düşünülmelidir (Balat ve Dağal, 2006). Sevgi, işbirliği, barış, cesaret, adalet, bilimsel tutum, merhamet, insanların kardeşliği, emeğin onuru gibi temel değerler konusunda çocukları desteklemek değerler eğitiminin önemli bir parçasıdır. Değerlerin gelişimi sosyalleşme sürecinin bir parçasıdır ve değerler gözlenerek öğrenilmektedir (Joshi, 2007).

Farklı ülkelerde değerleri öğretmek için kişilik eğitimi adı altında okul öncesi eğitimden başlanarak sistemli bir program dâhilinde devam edecek şekilde geliştirilmiş pek çok program uygulanmaktadır. Çocuğun gelişim ve öğrenmesini temel alan bu programlar gerek uygulama gerekse içerik yönünden benzerlikler taşımaktadır. Değerler eğitimiyle ilgili kazandırılmaya

çalışılan değerler programların ortak noktasını oluşturmaktadır. Bu çalışmada UNESCO ve Amerika'da uygulanan değerler eğitimi programları farklı yönleriyle değerlendirilmeye çalışılmıştır. Çünkü uygulanan programlar karakter eğitimi hareketinin başlangıcı olmakta ve bu uygulamalar farklı şekillerde farklı ülkelerdeki değerler eğitimi programlarının da çıkış noktasını oluşturmaktadır.

A. UNESCO ve Değerler Eğitimi Programı

UNESCO, çocukluk döneminde değerler eğitimini hayat boyu özgürlük, şiddet içermeyen aktiviteler, kendine ve başkalarına saygı duyma, farklılığı takdir etme, çocukları olgunlaştırma ve bilişsel gelişimini desteklemeyi amaçlamak olarak ifade etmektedir. UNESCO çocuklukta değerler eğitimini yedi tema etrafında toplamıştır (UNESCO, 2002). Bunlar;

- Kendine ve başkalarına saygı duyma, işbirliğine teşvik etme ve çatışmaları çözme becerileri;
- Farklılığı takdir etme, evrensel farkındalık ve çok kültürlü eğitim,
- “Çocuk Hakları Sözleşmesi” ile ilgili pratik uygulamalar yapmak, çocuklar için gerekli olan evrensel değerlerin kabulünü sağlamak ve çocukların potansiyellerini geliştirmek,
- Kültürel şiddetin her tarafa yayılma rolünün, televizyon, film ve drama ile betimlenmesi,
- Doğa sevgisi ve doğaya saygı,
- Yaratıcılığa doğru çocuğun hayal gücünün geliştirilmesi,
- Çok kültürlü programlar kurarak çocukların manevi/dinsel öğrenmelerini sağlamak, ya da çocukların çeşitli kültürel gruplarla bir araya gelip deneyim kazanmalarını sağlamak.

Söz konusu temalar incelendiğinde UNESCO'nun değerler eğitimini çocukların kendi hakları çerçevesinde, toplumun özelliklerini göz önünde bulunduran ve içerisinde farklı aktiviteleri barındıran bir süreç olarak açıkladığı anlaşılmaktadır.

UNESCO'nun değerler eğitimine yönelik uygulamaları “Hareket Planı Çerçevesi” üzerine kurulmuştur ve uygulamalar değer temelli erken çocukluk programları temel alınarak tasarlanmıştır. Amaç erken çocukluk eğitimi programlarında değerleri ortak bir çerçevede geliştirmek ve farklı

amaç gruplarına hizmet etmektir (politikacılar, topluluk liderleri, eğitimciler, bakıcılar, aileler, ebeveynler, çocuklar) (UNESCO, 2002). UNESCO değerler eğitimi programlarını her çocuğun bireysel gelişim özelliklerini temel alarak değer temelli öğrenme yaklaşımıyla ve özgür bir ortamda uygulamaktadır. Şarkı, dans, eğlence aktiviteleri ve örnek uygulamalarla değerler öğretilmektedir. Eğitimciler değer temelli ve çocuk dostu bir çevrede eğitim vermektedirler. Eğitimsel çevre (UNESCO, 2002);

- Değerler eğitimine yönelik farklı yöntemlerle çocuk ve yetişkinlerin iletişim kurabildiği,
- Çocukların saygı, değer, sevgi, anlayış ve güven ortamında iletişim kurabileceği,
- Çocukların dinlendiği ve pozitif çabalarının ve niteliklerinin kabul edildiği,
- Eğitimcilerin farklı kültürlerle saygı duyduğu,
- Kuralların ve sınırların açık, şiddetin olmadığı bir disiplinin olduğu,
- Hataların öğrenme davranışlarına dönüştüğü bir ortamdır.

Çocuklar değerlerle ilgili belirli zamanlarda eğitim alırlar ve çeşitli aktivitelerle değerleri keşfederler. Değerler müfredatının içeriği aşağıda belirtilmiştir:

- Değerleri evrensel bakış açısıyla öğrenmek (her birini ciddiyet ve saygıyla),
- Farklı değerleri tanımlar, tartışmalar, gösteriler ve hikâyeler yoluyla öğrenmek,
- Farklı değerleri yaratıcı oyun ve etkileyici aktivitelerle anlamak,
- Değerleri eğlenceli aktiviteler, şarkılar, dans ve hareketlerle sevmek,
- Değer temelli öğrenmeyle psiko-sosyal beceriler ve uygulamalarını akranlar ve yetişkinlerle yapmak.

Bunun yanı sıra; değerler eğitiminin öğretilmesinde aile katılımı da önemli bir yer tutmakta ailelerin çocuklarına nasıl model olacakları ve değerleri nasıl öğretecekleri ile ilgili grup çalışmaları yapılmasının yanı sıra medya yoluyla da bilgilendirme yapılmaktadır.

B. Karar Verme Becerileri Programı

Karar verme bireyin iç dünyasında denge sağlama sürecidir. Birey karar verme durumunda hem çevresel beklentileri, hem de iç dünyasına yönelik ihtiyaçlarını karşılamaya ve doyurmaya yönelmektedir. Bireyin karar verebilmesi için kişisel ve çevresel kaynaklarını olumlu ve etkili bir şekilde kullanması gerekmektedir (Marco, Hartung, Newman ve Parr, 2003). Yaşadığımız ileri teknoloji çağında demokratik bir toplumda üretken yaşama, görevlerini önem sırasına koyabilme, duygusal, kişisel ve sosyal gerçeklerini en iyi şekilde başarma yetisine sahip olmak gerekmektedir. Bu yetinin kazanılması ise doğru karar verme yeterliliğinin kazanılması ile olanaklıdır (Çakmakçı, 2009). Bu bağlamda karar verme becerileri programının amacı ortaokul ve lise öğrencilerinin ahlaki değerlerin farkına varması, temel değerleri geliştirmek ve ahlaki ikilemler ile ilgili pratik deneyimler yaşatmaktır. Program 1995 yılında ortaya çıkmıştır. Yapmaya karar verme becerileri 10 ders içermektedir ve 2 hafta boyunca günlük derslerde uygulanmaktadır. Öğretmen kilit kavramlardan sorumludur. Öğrenciler küçük grup aktiviteleri, sınıf tartışmaları ve ev ödevleri ile anahtar kavramlar hakkında düşünmeye teşvik edilir. Program okul genelinde tamamlayıcılar (grup tartışmaları, seminerler ve gruplar) içermektedir ve öğrenme hizmetleriyle birleştirilmiştir (WWC, 2006).

Programda öğrenciler; değerleri işbirlikçi aktiviteler, problem çözme becerileri, iletişim ve bağımsız düşünme yoluyla öğrenmektedirler. Müfredat öğretmen kılavuzu, ders planları, okuma ve el notları içermektedir. Ana kavramlar ve temel aktiviteler bir ders periyodu için tasarlanır fakat duruma göre bu süre uzayabilmektedir. Programda topluma hizmet uygulamaları da yer almaktadır. Öğrenciler kendi planladıkları etkinliklerle toplum içerisinde görevler alır ve değerleri öğrenirler. Bu etkinlikler, yaşlıların evlerine gidip yardım etme, otistik çocuklarla beraber çalışma, okulun futbol stadyumunda çalışarak okulun elektrik faturasını ödemek için para biriktirme şeklindedir. Evrensel Ahlak Enstitüsü bir ya da iki gün eğitimcilere profesyonel gelişimleri için eğitim vermektedir. Aynı zamanda enstitü öğrencilerin karar verme becerilerinin gelişimi ile ilgili seminerler ve grup çalışmaları da yapmaktadır. Çalışmaların içerisinde ahlaki farkındalık, toplumsal değerlerin neler olduğu, ahlaki analiz ve ikilem çözümü gibi konular üzerinden konferanslar, küçük grup aktiviteleri ve grup tartışmaları yapılmaktadır (Leming, 2001).

Karar verme becerileri programı ile ilgili Leming (2001), “Bütünleştirilmiş Ahlaki Yansıtma Müfredatlarının Lisedeki Toplum Hizmet Deneyimleri: Lise Öğrencilerinin Sosyal-ahlaki Gelişimlerine Etkisi” isimli araştırmasında 287 lise öğrencisi ile çalışmıştır. Öğrencilere büyük ve küçük gruplar şeklinde Karar Verme Becerileri Programı uygulanmıştır. Program sınıfta uygulandıktan sonra ev ödevleri verilmiştir. Çalışma 10 ders sürmüştür. Programda kurumlardaki sosyal ilişkilerde ahlaki değerler ele alınmıştır. Program toplum hizmeti ile birleştirilmiştir. Çalışmanın sonucunda öğrencilere anketler uygulanıp değerlendirmeler yapılmıştır. Öğrencilerin topluma hizmet uygulamaları öğretmenler tarafından gözlenmiştir. Çalışmada Robinson ve Shaver (1973) tarafından geliştirilen Janis-Field Yetersizliği hissetme ölçeği ve Rokeach Değerler Ölçeği (1973) kullanılmıştır. Çalışma sonucunda toplum hizmet programlarının öğrencilerin kişisel ve sosyal-ahlaki gelişimlerini etkileyen önemli bir faktör olduğu görülmüştür. Aynı zamanda ahlaki farkındalık, ahlaki sorumluluk, ahlaki bakış açısı ve okulda sosyal sorumluluk ile ilgili önemli istatistiksel farklılıklar bulunmuştur. Kendine saygı, toplumda sosyal sorumluluk ve gelecekte topluma katılım beklentisi ile ilgili önemli istatistiksel farklılıklar bulunmamıştır.

C. Pozitif Hareket Programı

Pozitif hareket programı ilk olarak 1977’de Carol Gerber Allred tarafından geliştirilmiş; ilerleyen zamanlarda gözden geçirilmiş ve geliştirilmiştir. Bu programda bireyler hareketlerine duygularına, düşüncelerine kısacası ne yapacaklarına kendileri karar verirler. Programın temelinde pozitif olma ve sağlıklı davranışlar sergilemek yer almaktadır (WWC, 2006).

Program çocuklara hangi hareketlerin pozitif olduğunu, onlara pozitif hareket ettikleri zaman iyi düşüneceklerini ve gelecekte daha çok pozitif hareketler sergilemelerini öğretmektedir. Son zamanlarda pozitif hareket programıyla ilişkili olarak “Pozitif Psikoloji” kavramı gelişmiştir (Seligman, 1998). Bu kavram Fredrickson (2000) tarafından teorik olarak genişletilmiştir ve büyük bir ilgi görmüştür. Fredrickson (2000) raporunda çocukların pozitif hissettikleri zaman, pozitif düşündüklerini ve daha çok pozitif davranışlar sergilediklerini belirtmiştir. Program belirgin olarak duygu, düşünce ve hareketler arasında bağlantılar kurmakta ve bilişsel gelişimi geliştirmeyi ve etkilemeyi amaçlamaktadır (Damasio, 1994). Program beyin gelişimini eğitimsel teorilerle ilişkilendirmekte (Caine ve Caine, 1997),

yüksek seviyede düşünme becerileri ve çoklu zekâ gelişimini sağlamaktadır (Gardner 1991; Goleman, 1995).

Öğretmenler, diğer okul çalışanları ve aileler öğrencilerin pozitif duygu, düşünce ve hareketlerini desteklemekte, çoklu sosyal öğrenme teorileri ile bu davranışları sürdürmelerine öncü olmaktadır, böylece okul ve aile ile olan ilişkileri güçlenmektedir (Akers, 1998). Pozitif hareket programı sosyal gelişimlere ilgili diğer yaklaşımları da içerir, sağlığın yükseltilmesi ve sağlıklı davranışların önlenmesini sağlar (Battistich ve Hom, 1997; Hawkins ve Weßs, 1985; Peter ve McMohan, 1998).

Program detaylı bir müfredat içermektedir. Günlük dersler, okul çevresi iklimi programı, aile ve toplum-bağlılığı unsurları program içerisinde yer almaktadır. Programın içeriği aktif öğrenme yöntemiyle uygulanmaktadır. Programın amacı bireysel, aile, okul ve toplumun gelişmesini sağlamaktır. Haftada dört gün olmak üzere, yıl boyunca toplam 140 derste pozitif hareket programı uygulanmaktadır. Her ders yaklaşık 15-20 dakika sürmektedir. Öğretmen her derste dersin içeriğine uygun olarak materyaller kullanır. Programın içeriğinde altı öğrenme ünitesi ve bir tane gözden geçirme ünitesi vardır (Flay, Allred ve Orway, 2001). Kişilik gelişimi, Fiziksel ve Zihinsel Gelişim İçin Pozitif Hareket, Kişisel Sorumluluk İçin Sosyal/Duygusal Pozitif Hareket, Başkalarıyla İyi Geçinmek İçin Sosyal/Duygusal Pozitif Hareket, Kendine ve Başkalarına Karşı Dürüst Olmak İçin Sosyal/Duygusal Pozitif Hareket, Kişisel Gelişimin Sürekliliği İçin Sosyal/Duygusal Pozitif Hareket ve gözden geçirme ünitesi şeklinde öğrenme üniteleri bulunmaktadır.

Üniteler farklı öğrenme stratejileriyle öğretilmektedir. Öğrenme aktiviteleri içerisinde hikâyeler, rol oynama, model olma, oyunlar, müzik, soru-cevap, aktivite kitapçıkları ve çalışma kağıtları, posterler yer almaktadır. Programda öğretmen öğrencilere pozitif davranışları nasıl kullanacaklarını, kendilerini nasıl daha iyi hissedeceklerini, duygu, düşünce ve hareketlerini uygun şekilde nasıl kullanacaklarını öğretir. Yirmi ders sonunda öğrenciler derece almaktadırlar. Dereceler bakır, gümüş altın ve platin olarak sınıflandırılmaktadır (Flay, Allred ve Orway, 2001).

D. Toplumsal Özen Programı

Toplumsal Özen Programı, Amerika'da programı anasınıfından, ortaöğretime kadar bütün okullarda uygulanan bir programdır. Programları uygulanan okullardaki öğretmenler geliştirmektedir. Program çocukların akademik,

sosyal ve ahlaki yönden gelişmesini amaçlar. Programın genel amaçları şu şekildedir (www.devstu.org);

- Çocukların motivasyon ve akademik başarılarını geliştirmek.
- Okula karşı olumlu tutum geliştirmelerini sağlamak.
- Problemleri davranışları azaltmak, uyuşturucu ve alkol kullanımı engellemek.
- Prososyal davranış ve tutumları geliştirmek.

Programın içeriği; ana değerleri, toplumsal davranışları ve okul genelindeki algıları desteklemeyi amaçlar. Program Çocuk Gelişimi Projesindeki dört ana unsuru desteklemeyi amaçlar; 1-Sınıfta tartışma dersleri, 2-Akran Öğretimi, 3-Ev aktiviteler, 4-Okul çevresi toplumu oluşturma aktiviteleri.

Sınıfta tartışma derslerinde belirlenen konu ile ilgili öğretmen ve öğrenciler bir toplantı yaparlar, konuyu tartışır, konuya ilişkin problemleri çözerler bir dizi kararlar alırlar. Öğretmen öğrencilerin öğrenmesi, düşünmesi ve ciddi bir şekilde ilgilerini toplaması ve katılımlarını sağlamak için pozitif bir çevre yaratır. Program içerisindeki akran eğitimi aktivitelerinde bütün sınıflarda küçük ve büyük yaş grubundaki çocuklar eşleştirilir, öğretmen aktivite kitaplarında çocuklara konular önerir ve bu konulara göre akademik ve rekreasyon (eğlence, dinlenme) aktiviteleri yaparlar. Bu çalışmalar okul toplumunda güveni meydana getirir. Ev aktivitelerinde çocuklar evlere gönderilir, aileleri ve bakıcılarıyla bazı konular hakkında kısa süreli görüşmeler yaparlar, okula döndükleri zaman bunları ailelerinin bakış açısına göre kişiler arası destek yoluyla kültürel ve geleneksel olarak birleştirirler. Okul çevresi toplumu oluşturma aktivitelerinde öğrenciler, aileler ve okul çalışanları bir araya gelerek yeni okul gelenekleri yaratırlar. Akran eğitimi aktiviteleri bir hafta ya da bir ay sürmektedir, bir ders saati içerisinde yapılmaktadır ve öğretmen derse hazırlık için öğrencilere 15 dakika süre vermektedir. Öğrenciler ek olarak okul çevresi aktivitelerine de katılmaktadırlar, örneğin; eğitimsiz personellerle görüşmeler yaparlar. Ev aktiviteleri ev ve okul arasında pozitif ilişkilerin oluşumunu sağlayan bir müfredat içerir, aileyi ve toplumu onurlandırmayı amaçlar. Bu aktiviteler evi anlatma ve gösterme, geleneksel tatilleri paylaşma ve aileyle ilgili folklorik hikâyeler anlatmayı içerir (WWC, 2006).

Programla ilgili Battistich (2003); Kentuck, Newyork, Florida ve Californiya’da 1992–1994 yılları arasında, etnik ve sosyo-ekonomik olarak farklı düzeydeki 14.000 çocuk üzerinde 12 programı kapsayan bir uygulama yapılmıştır. Çocuklar ilköğretim ve ortaokul düzeyindedir. Çocukların program uygulamasından sonra çocukların toplumsal konulara duyarlılığı artmış, akademik becerileri gelişmiş, kötü davranışlarında azalma olduğu görülmüştür.

E. Çocuklar İçin Ahlaki Müfredat Programı

Çocuklar için ahlaki müfredat programı anaokulundan ilköğretime kadar çocukların evrensel karakterleri öğrenmesini amaçlamaktadır. Program dersler ve ev görevleri ile çok kültürlü hikâyeler etrafında organize edilir. Program aktiviteleri çocukların kendi yaşamlarındaki karakter hikâyeleri ile oluşturulmaktadır. Çocuklar için ahlaki müfredat, birleştirilmiş karakter eğitimi konularını, aile yaşantıları ile ilgili içerir. Program 1990 yılında ortaya çıkmış; 1500’den fazla okul ve 40 eyalette uygulanmıştır. Okulda kullanılan müfredatla ilgili bir sınırlama yoktur (WWC, 2006).

Programın amacı çocukların iyi davranışlar geliştirmelerini sağlamaktır. Programda 14 ders vardır ve her iki ders 7 temel tutum içermektedir. Bu tutumlar cesaret, sadakat, doğruluk, saygı, umut, dürüstlük ve sevgidir. Program sesli okuma, çok kültürlü eğitim, çocuklara karakterleri öğretmek için yazın-temelli yaklaşımlardan oluşmaktadır. Programın temel amacı öğrencilerin ahlaki, etik ve değer sistemini oluşturmalarına yardım etmektir. Çocukların ahlaki standartlarının geliştirilmesinde çok kültürlülüğü anlama, ortak kültürel ve ahlaki seçimler yapma ve çocuklar için evrensel ortak etikleri sağlamak temel alınmıştır (Leiming, 2000). Her derste yüksek sesle bir hikâye okunur, sınıfta tartışmalar yapılır, küçük grup çalışmaları ya da bireysel aktiviteler yapılır. Eğiticiler sınıfın bir köşesinde çocuklar için uygun hikâyeler yaratmayı önerirler. Her çocuğun bir davranışı özümsemesi 2 ile 4 hafta arasındadır. Öğretmen duruma göre süreyi uzatabilmektedir (WWC, 2006).

Müfredat kitabında ders planı için öneriler yer almaktadır ve verilmesi istenen değerlerle bütünleştirilmiştir. Öğretmen, aileleri program hakkında bilgilendirmek için toplantılar düzenler ya da evlere mektuplar göndererek program içeriği hakkında bilgiler verir. Programın uygulanması için araçlar gereklidir. Poster, harita, düğmeler ve müzik cd’leri kullanılan materyaller arasındadır. Öğretmenler Heartwood Enstitüsünde yarım ya da tam gün

boyunca eğitimcilerden programla ilgili profesyonel eğitim almaktadırlar. Öğretmen sınıf içi uygulamalarında haftanın 3 günü bilişim danışmanlarından yardım alabilmektedir (Leming, 2000).

Leming (2000), “Bana bir hikâye anlat: literatür-temelli karakter eğitimi programlarını değerlendirme” adlı çalışmasında, Pensilvanya’da 2 ilkokulda, 965 öğrenci ve 26 öğretmenle, yarı-deneysel bir çalışma yapmıştır. Okul dönemleri başlamadan önce öğretmenler yarım gün Heartwood müfredatının amaçları ve yöntemleri ile ilgili çalışmaya katılmışlardır. Müfredat materyallerle uygulanır ve üç materyal içermektedir. Materyaller çocuk müfredatı içeren geleneksel kitaplardan oluşmaktadır. Kitaplarda farklı kültürlerle ilgili hikâyeler bulunmaktadır. Hikâyeler halk hikâyeleri, halk bilgisi ve peri masalları içermektedir. Her üç kitapta toplam 14 bölüm olmak üzere 42 bölüm vardı ve 4 bölüm beyaz Amerikalıların özellikleri ile ilgili hikâyeleri içermektedir. Hikâyeler okunduktan sonra öğretmen kavramlarla ilgili olarak çocuklarla tartışır ve onlardan görüşler alır. Çocuklar düşünceleri hakkında yazarlar. Öğretmen Heartwood aktivitelerini ve fikirlerini çocukların diğer alanlarla ilişkilendirmesini sağlar. Sonuçta öğrenciler katıldıkları aktiviteler ve düşüncelerle ilgili ailelerine mektuplar yazarlar. Program eğitim yılı boyunca sürmüştür.

Heartwood müfredatının içeriğinde çocukların yedi karakteri anlamasını içeren *ahlaki anlama*, karakterlerle ilgili tutumlarını anlamak için *ahlaki hassaslık* ve karakterle ilişkili davranışları içeren *ahlaki davranış*, çok kültürlülüğe karşı *etnik merkezcilik* ve sınıf ikliminin karakter ilişkilerine etkisi olan *sınıf iklimi* boyutları bulunmaktadır. Çalışmada müfredatın bu boyutları da ölçülmüştür. Çalışmanın sonucunda Heartwood içeriğiyle eğitim alan 1-3 ve 4-6. sınıf çocukların eğitim almayanlara göre karakter davranışlarında önemli bir farklılık görülmüştür. 1-3. sınıflarda ahlaki anlama, etnik merkezcilik ve ahlaki hassaslık boyutlarında önemli bir farklılık bulunmazken, 4-6. sınıflarda ahlaki anlama ve ahlaki hassaslık boyutlarında önemli farklılıklar görülmüş; etnik merkezcilikte ise bir farklılık bulunmamıştır (Leming, 2000).

F. Çocuklarla İletişim Programı

Çocuklarla İletişim programı anasınıfından liseye kadar öğrencilerin empati, işbirliği, paylaşma gibi prososyal davranışlarını geliştirmeye yönelik değerleri öğretmeyi amaçlar. Program sosyal ve duygusal gelişimi temel alır. Aynı zamanda aileler ve diğer okul çalışanlarının da davranışlarını geliştirmeyi

amaçlar. Ders planları video, hikâye özetleri, tartışma soruları, öğrenci oyunları ve aktiviteleri içermektedir. Müfredat okul çevresi ve toplum sosyal yardım bileşenleriyle desteklenmektedir. Program var olan müfredatlarla ya da bağımsız programlar kullanılarak uygulanmaktadır. Her oturumda belirtilen karakter özelliklerine okul ya da öğretmen karar vermektedir. Program süresi bir dönem ya da yıl boyunca sürmektedir.

Bu programda değerlerin öğretimi gerçek hayat hikâyelerinden oluşturulmuş videolarla yapılmaktadır. Her beceri hikâye temelli planlar, öğrenci aktiviteleri, kelimeler, tartışma soruları ve internet kaynakları ile desteklenmektedir. İlkokul düzeyinde 8 ünite bulunmaktadır. Her ünite 3 karakter özelliği anlatılmaktadır ve 48 öğrenci aktivitesi içermektedir. Ortaokul/lise programlarında 36 ders, 26 karakter özelliği ve 104 öğrenci aktivitesi bulunmaktadır. Öğretmen kaynakları ise öğretme materyalleri, hikâye özetleri, tartışma soruları, ders planları, değerlendirme rehberleri içermektedir, program ve ulusal standartlarla bağlantılıdır. Her ders karakterlerle ilgili videoların izletilmesiyle başlamaktadır. Videolardan sonra tartışmalar yapılmaktadır. Videoların izlenmesi ve tartışmalar iki hafta sürmektedir; daha sonra öğrenci aktiviteleri başlamaktadır. Öğrenciler karakter özellikleriyle davranışlarını bütünleştirir işbirlikçi öğrenme yoluyla alıştırmalar yaparlar. Aileler okulda çocuklarını izlemeye gelirler. Bazı okul kayıtları sınıflarda gösteri için kullanılır ve öğretmenler gösteriyle ilgili tartışmalar yapar. Öğretmen Çocuklarla İletişim internet sitesine ulaşır, haftalık karakter öğretimiyle ilgili örnekler izletir. Öğrenciler ve aileler internet sitesini kullanarak sınıftaki derslerle ilişkilendirme yaparlar. Öğretmenler uygulamalardan önce bir gün boyunca çalışmaya katılırlar. Çalıştayda konferanslar, tartışmalar, eş düzeyli etkileşim ve simülasyon aktiviteleri yapılmaktadır (WWC, 2006).

2004–2005 yılında bağımsız bir araştırma firması Kansas'ta 800 öğrenci ve 60 öğretmen 12 farklı ilkokul, ortaokul ve lisede, 48 sınıfta programın uygulanmasıyla ilgili bir çalışma yapmıştır. Öğrenci ve öğretmenlere ön test ve son test uygulanmıştır. Programın öğrencilerin davranışların önemli ölçüde etkilediği ve çeşitli karakter becerileri kazandıkları, sataşma ve şiddet, kopya çekme ve yalan söyleme davranışlarının azaldığı, sınıf arkadaşları ve öğretmenlere saygının arttığı, şiddetin engellendiği ve akademik sabrın arttığı görülmüştür (WWC, 2006).

II. Ülkemizde Okul Öncesi Eğitimde ve İlköğretimde Kazandırılmaya Çalışılan Değerler

Ülkemizde, “değerler ve değerler eğitimi” konusu 2010 yılında Milli Eğitim Bakanlığı tarafından ele alınmıştır. MEB 2010/53 sayılı genelgede; “Toplumsal hayatı oluşturan, insanları birbirine bağlayan, gelişmeyi, mutluluğu ve huzuru sağlayan risk ve tehditlerden koruyan, ahlaki, insani, sosyal ve manevi değerlerimizin tüm bireylere kazandırılmasında en önemli etken eğitimidir. Milli, manevi, sosyal, ahlaki ve kültürel değerlerimizden olan yardımlaşma, dayanışma, hoşgörü, misafirperverlik, vatanseverlik, doğruluk, iyilik, temizlik, çalışkanlık, dürüstlük, sevgi, saygı, duyarlı olma, adil olma, paylaşımcı olma gibi kazanımlarımız en önemli referans kaynağımızdır” ifadesi yer almaktadır (MEB, 2010).

MEB okul öncesi eğitim programı incelendiğinde ise program içerisinde çeşitli değerlerin yer aldığı görülmektedir. Programda yer alan değerler; sorumluluk alma, çevre bilinci, saygı, cesaret, iletişim, empati, liderlik ve girişimcilik, dayanışma, yardımlaşma ve işbirliği, öz disiplin, sevgi ve kardeşlik, hoşgörü, itaat olarak yer almaktadır (kurallara uyma ve sırasını bekleme) (Arıkan, vd. 2011).

Okul öncesi eğitim programında yer alan değerler, örtük olarak karşımıza çıkmaktadır. Bilişsel gelişim alanında yer alan kazanımlar incelendiğinde, zihinsel becerilerin geliştirilmesi amaçlanarak problemlere çözüm üretebilen yaratıcı bireylerin yetiştirilmesi hedeflendiği anlaşılmaktadır. Özellikle sosyal duygusal gelişim alanlarında yer alan kazanımların büyük bölümünde değerlere ilişkin edinimlerin desteklendiği görülmektedir. Başkalarının duygularının farkına varma, sorumluluk alma, duygu ve düşüncelerini uygun yollarla ifade etme, toplumsal yaşamla ilgili kuralların öğrenilmesi gibi bazı kazanımlar içerisinde de değerlerin örtük olarak yer aldığı görülmektedir. Programda örtük olarak yer alan değerler fen-matematik, drama, Türkçe, okuma yazmaya hazırlık, oyun, sanat vd. etkinliklerle bütünleştirilmiş olarak çocuklara öğretilmektedir. Etkinlikler olabildiğince çocukların gelişim özellikleri ve programın esneklik ilkesi göz önünde bulundurularak hazırlanmakta, büyük, küçük grup ve bireysel çalışmalara da yer verilerek programın dengesi sağlanmaya çalışılmaktadır.

Gökçek (2007) okul öncesi eğitim alan 5-6 yaş çocukları için hazırlanan yedi anahtar değerden oluşan (saygı, sorumluluk, özgüven, liderlik, yardımseverlik, nezaket, sabır) karakter eğitimi programını 44 çocukla

yapılan çalışmada uygulamış ve çocukların ailelerine de karakter eğitimi ile ilgili görüşleri sorulmuştur. Araştırma sonucunda; ailelerin karakter eğitiminin okul müfredatı içinde yer alması gerektiğini ve karakter eğitiminin okul öncesi eğitiminin bir parçası olması gerektiğini düşündükleri görülmüştür. Aileler; Okul öncesi eğitiminin pozitif karakter gelişimine yardımcı olduğunu, evde verilen karakter eğitiminin yetersiz olduğunu, okul öncesi eğitimcisinin, karakter eğitimi konusunda ebeveyn kadar iyi eğitim verebileceğini belirtmiş ve karakter eğitiminin sadece aile tarafından verilmesine katılmadıklarını da ifade etmişlerdir.

İlköğretim programları incelendiğinde her dersin kendi içerisinde çocuklara çeşitli değerleri öğretmeye çalıştığı görülmektedir. Okul öncesi eğitim programı gibi ilköğretim programları içerisinde de değerlerin öğretilmesine ilişkin ortak bir anlayış bulunmamaktadır. Cömertlik, vefalı olma, duyarlılık, alçak gönüllülük, nezaket, iyilik, yardımlaşma, sabır, sorumluluk, saygı, temiz olma, dürüstlük, tutumlu olma, çalışkanlık, bilimsellik gibi birçok değer ilköğretim programları içerisinde öğretilmeye çalışılmaktadır. İlköğretim Hayat Bilgisi, Türkçe, Fen ve Teknoloji, Sosyal Bilgiler, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi öğretim programlarında değerler örtük olarak yer almakta, fakat uygulamalar konusunda eksikliklerin olduğu göze çarpmaktadır.

İşcan (2007), “İlköğretim düzeyinde değerler eğitimi programının etkililiği” başlıklı araştırmasında ilköğretim dördüncü sınıf öğrencilerine yönelik deneysel bir araştırma yapmıştır. Araştırma da deney grubundaki öğrencilere çeşitli derslerle bütünleştirilerek hazırlanan bir değerler eğitimi programı uygulanmış, kontrol grubu ise normal eğitimlerine devam etmişlerdir. Araştırma sonunda deney grubunun değerlere ilişkin bilişsel davranışları kazanma düzeyinin, kontrol grubuna göre yüksek olduğu belirlenmiştir.

III. SONUÇ ve ÖNERİLER

Değerler eğitimine yönelik uygulamaların ortak noktası değerlerin çocuklara sevgi, saygı, dürüstlük, paylaşma, işbirliği, hoşgörü, önyargısız yaklaşma, şiddetten kaçınma vb. konuları kapsayan eğitim programları ile kazandırılmaya çalışılmasıdır. Bu programlarla amaçlanan, çocukları bu kavramlarla erken yaşlarda tanıştırmak, kendi akran grubuyla birlikte çeşitli masal, hikâye, grup etkinlikleri ve birçok farklı yöntem ve tekniklerden yararlanarak çocukların bilişsel gelişim süreçlerini harekete geçirmektir.

(Aydın, 2010). Her ne kadar değerler okulda belli yöntemlerle sistematik olarak öğretilmeye çalışılsa da en etkili metodun toplumla yaşayarak öğrenme ve bu süreçteki model alma olduğu görülmektedir. Değerlerin, özellikle de ahlaki değerlerin ailede kazanılmaya başlandığı görülmektedir. Toplumlarda değer eğitimi her kesimde yer almakta, yaşamımızdaki bütün olaylar ve bireyler formal ve informal olarak değer edinimini etkilemektedir. O halde değerlerin sağlam bir şekilde kazandırılması için öncelikli olarak formal yollarla öğretilmesi gerekmekte, daha sonra öğrenilen bu davranışların toplum içerisinde uygulanıp, model alınmasına olanak sağlanmalıdır.

Amerika'da uygulanan değerler eğitimi programları incelendiğinde, belli bir sistematik içerisinde birçok değer okul öncesinden lise dönemine kadar farklı yöntem, teknik ve uygulamalarla çocuklara kazandırıldığı görülmektedir (Tablo 1).

Tablo 1 incelendiğinde değerlerin kazanılmasında okullarda birçok uygulamanın yapıldığı görülmektedir. Değerlerin çok önemli olduğu ülkemizde okulların değer eğitimi konusunda iyi durumda olmadığı, değerler eğitimine örtük olarak yer verildiği, değerler eğitime yönelik uygulamaların da sadece belli bir örneklem grubu üzerinde, bilimsel çalışma odaklı yapıldığı görülmektedir (Bkz; Gökçek, 2007; İşcan 2007). Farklı ülkelerdeki değerler eğitimi programlarının birçok hedef kitleyi içerisinde barındırdığı, hatta uygulamaların sonuçlarının değerlendirilerek programların etkililiğinin tespit edildiği görülmektedir. Ülkemizde değerler eğitime yönelik uygulamaların belli programlar çerçevesinde çocuk, aile ve okulun diğer üyelerini ele alacak şekilde yapılması, çocuklarda değerlere ilişkin edinimlerinin daha kalıcı olmasını sağlayacak ve toplumun bütün kesiminin değerler konusunda bilinçlenmesini sağlayacaktır.

Değerler eğitiminde cesaret, sevgi, saygı, sorumluluk, barışçıl, bağımsız, empatik, girişimci, mutlu ve öz denetim değerlerinin ortak olduğu görülmektedir. Bu değerler insanların yaşadığı çevre ve deneyimleriyle yakından ilgilidir, çünkü insanlar yaşayarak öğrenir ve her insanda bu temel değerler aynı zamanda kişilik özelliği olarak karşımıza çıkmaktadır. Ülkemizde değerler eğitimi yapılandırılmış bir program dâhilinde verilmediği için çocuklarda değerlerin nasıl geliştiğini anlamak güçleşmektedir. Bazen çocuğun yaptığı yanlış bir davranış, onda bazı değerlerin gelişmediğine işaret edebilir; ancak yeni bir davranış kalıbını geliştirmek yanlış davranışı

değiştirmekten daha kolaydır. Bu sebepten dolayı okul öncesinden ortaöğretime kadar değerler eğitime yönelik yeniden yapılanmaya gidilmeli ve akademik başarı kaygısından uzak, ahlaki ve toplumsal değerlerin ön planda tutulduğu değerler eğitime yönelik uygulamalara yer verilmelidir.

KAYNAKÇA

- AKERS, R.L. (1998). *Social learning and social structure: A general theory of crime and deviance*, Boston, Northeastern University Press.
- ARIKAN, A. (2011). *Değerler eğitiminin tanımı, önemi ve kapsamı, Okul Öncesi Dönemde Değerler Eğitimi*, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Web-Ofset Tesisi.
- ASPIN, D. N. (2000). "Values, Beliefs and Attitudes in Education: The Nature of Values and their Place and Promotion in Schools", *Education, Culture and Values*, V. 14, pp. 197-218.
- AYDIN, M. Z. (2010). "Okulda Değerler Eğitimi", *Eğitime Bakış Dergisi*, S.18, ss.16-20.
- BALAT, G.U. ve Dağal, A. B. (2006). *Okul Öncesi Dönemde Değerler Eğitimi Etkinlikleri*, Ankara: Kök Yayıncılık
- BATTİSTICH, V., ve Hom, A. (1997). "The relationship between students' sense of their community and their involvement in problem behaviors." *American Journal of Public Health*, V.87, pp. 1997-2001.
- CAINE, R. N., ve Caine, G. (1997). *Education on the edge of possibility*. Alexandria, VA: ASCD.
- ÇAKMAKCI, E. (2009). *Karar verme becerilerinin kazandırılmasında drama dersinin ilköğretim 4. Sınıf öğrencileri üzerindeki etkilerinin incelenmesi*,. Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Eskişehir.
- FLAY, B.R., Allred, C.G. ve Ordway, N, (2001). "Effects of the Positive Action Program on Achievement and Discipline: Two Matched- Control Comparisons", *Prevention Science*, V. 2, pp. 2.
- FREDRICKSON, B. L. (2000). "Cultivating positive emotions to optimize health and well-being". *Prevention & Treatment*, Volume 3, Article 0001a, posted March 7, 2000. <http://www.rickhanson.net/wp-content/files/papers/CultPosEmot.pdf> adresinden 01 Nisan 2015 tarihinde alınmıştır.
- GARDNER, H. (1991). *The Unschooled Mind: How Children Think and how Schools Should Teach*, New York: Basic Books.
- GOLEMAN, D. (1995). *Emotional intelligence*, New York: Bantam Books.
- GÖKÇEK, B. S. (2007). *5-6 Yaş Çocukları İçin Hazırlanan Karakter Eğitimi Programının Etkisinin İncelenmesi*. Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul.
- HAWKINS, J.D. ve Weis, J.G. (1985). "The social development model: An integrated approach to delinquency prevention". *Journal of Primary Prevention*, V. 6, pp.73-97.
- HÖKELEKLİ, H., ve Gündüz, T. (2007). *Üstün Yetenekli Çocukların Değer Yönelimleri ve Eğitimleri Değerler ve Eğitimi*. İstanbul, Dem Yayınları.
- İŞCAN D. C. (2007). *İlköğretim Düzeyinde Değerler Eğitimi Programının Etkililiği*. Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara.
- JOSHİ, P.L. (2007). *Enhancing Educational and Cultural Values (Value-Based Education) Among Students in Persian Gulf-based Indian Schools: A Study*. University of Bahrain: Thesis
- KIZILÇELİK, S. ve Erjem, Y. (1996). *Açıklamalı Sosyoloji Sözlüğü*, İzmir, Saray Kitabevi.

- LEMING, J. S. (2001). "Integrating A Structured Ethical Reflection Curriculum Into High School Community Service Experiences: Impact On Students' Sociomoral Development", *Adolescence*, V.36 (141), pp.33-45.
- LEMING, J.S. (2000). "Tell Me a Story: an evaluation of a literature-based character education programme", *Journal of Moral Education*, V. 9(4), pp. 414-427.
- MARCO, C. D., Hartung, P. J., Newman, I., ve Parr, P. (2003). "Validity of the decisional process inventory". *Journal of Vocational Behavior*, V.63(1), pp. 1-19.
- MEB (2010). 2010/53 sayılı ilk ders genelgesi . Ankara
- OKTAY, A. (1999). *Yaşamın Sihirli Yılları: Okul Öncesi Dönem*, İstanbul, Epsilon Yayıncılık.
- PETERS, R. D. ve McMahon, R. J. (1996). *Preventing Childhood Disorders, Substance Abuse, and Delinquency*, Thousand Oaks, CA: Sage. Banff International Science Series.
- SANKAR-DELEEUW, N. (2002). Gifted Preschoolers: Parent and Teacher Views on Identification, Early Admission, and Programming. *Roeper Review*, V. 24, pp. 172.
- SELİGMAN, M.E.P. (1998). *Learned optimism: How to change your mind and your life*, New York, NY: Pocket Books
- UNESCO, (2002). *Framework for Action on Values Education in Early Childhood. Reports Descriptive ,Multilingual/Bilingual Materials.* (erişim adresi: <http://unesdoc.unesco.org/images/0012/001287/128712e.pdf>) (erişim tarihi: 12 Ocak 2016).
- VEUGELERS, W. ve Vedder, P. (2003). "Values and teaching". *Teachers and Teaching*, V. 9(4), pp. 377-390.
- WWC (What Works Clearinghouse) Intervention Report (2006), Character Education, Connect With Kids. Institute of Education Science. (erişim adresi: http://ies.ed.gov/ncee/wwc/pdf/intervention_reports/WWC_Connect_Kids_091406.pdf) (erişim tarihi: 10 Mart 2015).
- WWC (What Works Clearinghouse) Intervention Report (2006), Character Education, Building Decision Skills. Institute of Education Science. (erişim adresi: http://ies.ed.gov/ncee/wwc/pdf/intervention_reports/WWC_Building_Decision_090806.pdf) (erişim tarihi: 10 Mart 2015).
- WWC (What Works Clearinghouse) Intervention Report (2006), Character Education, Positive Action. Institute of Education Science. (erişim adresi: http://ies.ed.gov/ncee/wwc/pdf/intervention_reports/WWC_Positive_Action_042307.pdf) (erişim tarihi: 10 Mart 2015).
- WWC (What Works Clearinghouse) Intervention Report (2006), Character Education, Caring School Community. Institute of Education Science. (erişim adresi: http://ies.ed.gov/ncee/wwc/pdf/intervention_reports/WWC_Caring_School_042307.pdf) (erişim tarihi: 21 Mart 2015).
- YAZAR, T. ve, Erkuş, S., (2013), "Okul Öncesi Öğretmenlerinin Okul Öncesi Eğitim Programındaki Değerler Eğitimine İlişkin Görüşlerinin Değerlendirilmesi", *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, S.20, ss.196-211

Tablo 1. Farklı Ülkelerde Uygulanan Değerler Eğitimi Programlarının Analizi

Program Adı	Öğretilen Değerler	Hedef Kitle	Eğitim Grubu	Kullanılan Yöntem ve Teknikler-Materyaller	İlgili Araştırma Bulguları
Unesco Değerler Eğitimi Programı	Saygı, İşbirliği, Dinsel Değerler, Doğa Sevgisi, Güven, Paylaşma, Sorumluluk	Çocuk, Aile Eğitimciler	Okul öncesi- ilkokul-ortaokul ve lise	Gösteri, Soru-cevap Yaratıcı Oyun, Hikâyeler Dans, şarkı, eğlence aktiviteleri	-
Karar Verme Becerileri Programı	Ahlaki farkındalık, bakiş açısı, saygı Rekabet, Sorumluluk, Karar verme, Cesaret,	Çocuk, Eğitimci	Ortaokul ve lise	Ders uygulamaları Küçük grup aktiviteleri Grup çalışmaları Ev ödevleri, Okuma ve el notları, Alan gezileri	Topluma hizmet deneyimlerine ilişkin yapılan deneyssel çalışmada öğrencilerin saygı, ahlaki değer ve sosyal sorumluluklarının geliştiği görülmüştür (Leming, 2001).
Pozitif Hareket Programı	Pozitif olma, Ahlaklı olma, Etik Değerler Saygı, Kibarlık, Empati, Sorumluluk, Özen ve Güvenilir olma	Çocuk Eğitimci Okul Çalışanları Aileler	İlkokul-ortaokul ve lise	Çoklu zekâ etkinlikleri, Öğrenme Üniteleri, Hikâye, Rol oynama, model olma, soru-cevap, çalışma kitapları, posterler	Ders uygulamaları şeklinde yapılan çalışma sonucunda öğrencilerin akademik başarılarının arttığı, akran reddi davranışlarının azaldığı, sosyal-duygusal değerlerinin arttığı görülmüştür (Flay, Allred ve Orway, 2001).
Toplumsal Özen Programı	Saygı, yakın olma, prososyal beceri geliştirme, özen, açıklık, yardımseverlik, sorumluluk, uzlaşma	Çocuk, Eğitimci	Okul öncesi- ilkokul-ortaokul	Tartışma dersleri, Akran öğretimi, Ev aktiviteleri, sesli okuma çalışmaları, açık uçlu sorular, grup çalışmaları	İlkokul ve ortaokul öğrencileri üzerinde yapılan deneyssel çalışmada, çocukların sorun çözme, akademik ve sosyal becerilerinin geliştiği görülmüştür, program etkisinin devam ettiği saptanmıştır (Battistich, 2003).
Çocuklar İçin Ahlakî Müfredat Programı	Cesaret, sadakat, doğruluk, saygı, umut, dürüstlük, sevgi	Çocuk Eğitimci Aile	Okul Öncesi-İlkokul	Sesli okuma, yazın temelli yaklaşım, küçük grup-bireysel aktiviteler, hikâye oluşturma, poster, harita, düğme, müzik cd'leri, hikâye kitapları	Yarı deneyssel çalışmada 1-3 ve 4-6. Sınıf öğrencilerinin karakter becerileri, geleneksel halk hikâyeleri okunarak ve çeşitli uygulamalarla geliştirilmeye çalışılmıştır. Çalışmanın bulguları öğrencilerin karakter davranışlarının geliştiği yönündedir (Leming, 2000)